

Høgskulen
på Vestlandet

BACHELOROPPGAVE

Jeg kan også leke!

I can play too!

Kandidatnummer 229

Hanne Hagen Steinsrud

Barnehagelærerutdanning

Høgskolen på Vestlandet, avdeling Sogndal

Fakultet for lærer, kultur og idrett

Veileder: Merete Nornes-Nymark

07.01.2020

Jeg bekrefter at arbeidet er selvstendig utarbeidet, og at referanser/kildehenvisninger til alle

kilder som er brukt i arbeidet er oppgitt, jf. Forskrift om studium og eksamen ved Høgskulen på Vestlandet, § 12-1.

Innholdsfortegnelse

1.0 Innledning	1
1.1 <i>Bakgrunn for valg av tema</i>	1
2.0 Teori	2
2.1 <i>Begrepsavklaring</i>	2
2.2 <i>Lek og lekens funksjon</i>	3
2.3 <i>Tilrettelegging av leken</i>	4
3.0 Metode	5
3.1 <i>Valg av metode</i>	6
3.2 <i>Valg av informanter</i>	6
3.3 <i>Pilotstudie</i>	7
4.0 Empiri	7
4.1 <i>Betydning av lek for barn med fysisk funksjonsnedsettelse</i>	8
4.2 <i>Tilrettelegging av leken og trening</i>	9
4.3 <i>Kommunen og barnehagen sine rammer og satsinger</i>	10
4.4 <i>Pedagogenes tanker om tilrettelegging av lek for barn med fysisk funksjonsnedsettelse</i>	11
5.0 Drøfting	11
5.1 <i>Hvordan tilrettelegge leken for barna med fysisk funksjonsnedsettelse</i>	11
5.2 <i>Viktighet av lek for barn med fysisk funksjonsnedsettelse</i>	13
5.3 <i>Pedagogiske valg i tilrettelegging av lek og trening</i>	15
6.0 Avslutning	17
Kilder	18

Vedlegg 1: Informasjonsskriv

Vedlegg 2: Intervjuguide pilot

Vedlegg 3: Intevjuguide

1.0 Innledning

1.1 Bakgrunn for valg av tema

Temaet for denne oppgaven er barn som har fysisk funksjonsnedsettelse i barnehagen og tilrettelegging av lek. Jeg vil i min oppgave se på hvordan barn med fysisk funksjonsnedsettelse har det i barnehagen og hvordan de ansatte legger til rette for lek for disse barna. Jeg skal også få fram hvordan man får til gode opplevelser i leken for barna med fysisk funksjonsnedsettelse. I rammeplanen for barnehagen står det: «Barnehagen skal sørge for at barn som trenger ekstra støtte, tidlig får den sosiale, pedagogiske og/eller fysiske tilretteleggingen som er nødvendig for å gi barnet et inkluderende og likeverdig tilbud» (KD, 2017, s.26). Dette vil si at barnehagen skal gi barn med fysisk funksjonsnedsettelse tilrettelegging innenfor det fysiske, sosiale og det pedagogiske i barnehagen. I barnehageloven står det også om tilretteleggingen: «Kommunen skal sikre at barn med nedsatt funksjonsevne får et egnet individuelt tilrettelagt barnehagetilbud. Plikten til tilrettelegging omfatter ikke tiltak som innebærer en uforholdsmessig byrde for kommunen. Ved vurderingen av om tilretteleggingen innebærer en uforholdsmessig byrde, skal det særlig legges vekt på tilretteleggingens effekt for å nedbygge funksjonshemmede barrierer, de nødvendige kostnadene ved tilretteleggingen og virksomhetens ressurser. Kommunen fattet vedtak om tilrettelegging av barnehagetilbudet til barn med nedsatt funksjonsevne.» (Barnehageloven, 2016, §19g.). Denne paragrafen forteller noe om hvilket ansvar kommunen har for tilretteleggingen for barna med fysisk funksjonsnedsettelse.

Formålet med denne oppgaven vil være å finne mer ut hvordan lek blir tilrettelagt for barna med fysisk funksjonsnedsettelse og hvordan de ansatte i barnehagen jobber med tilretteleggingen. Grunnen til at jeg har lyst til å finne ut mer om dette er fordi jeg har vært i barnehager der det har vært barn med diagnoser, som ikke har fått tilrettelagt barnehagetilbudet uten at det har gått ut over leken til barna. Der ble jeg nysgjerrig på hvordan man kan tilrettelegge, på en best mulig måte, for å få til de gode samspillene og de gode relasjonene for barna. Dette er noe som jeg kommer til å trenge kompetanse på, når jeg skal være pedagogisk leder. På bakgrunn av mine tanker rundt temaet: «barn med fysisk funksjonsnedsettelse og tilrettelegging av lek», har jeg landet på problemstillingen: «Hvordan tilrettelegge lek for barn med fysisk funksjonsnedsettelse?». Jeg har brukt boken til Rognsaa (2018) som tips til hvordan jeg kunne skrive min bachelor oppgave.

2.0 Teori

I teoridelen sine følgende underkapitler er formålet å komme nærmere inn på min begrensning av oppgavens tema og teori som jeg skal fokusere på. Senere skal jeg diskutere teorien opp mot mine funn i datainnsamlingen. Jeg skal starte med å definere begrep.

2.1 Begrepsavklaring

I denne oppgaven kommer vi bort i begrep som funksjonsnedsettelse, fysisk funksjonsnedsettelse og lek. Jeg skal i denne delen definere disse begrepene, siden de kommer til å bli mye omtalt. Jeg skal også definere de ulike funksjonsnedsettelsene som mine informanter har erfaringer med. Sjøvik (2014) forteller at noen barn med funksjonsnedsettelse primært har bare en art av funksjonsnedsettelse, mens andre kan ha kombinasjon av flere typer, for eksempel utviklingshemning, hørselshemning og synshemning (s.145 – 146). Funksjonsnedsettelse kan være medfødt eller ervervet, og det finnes mange ulike typer og grader av funksjonsnedsettelse. Et barn kan ha vansker på grunn av fysisk skade eller sykdom, intellektuell reduksjon, medisinsk tilstand eller psykiske lidelser. Fordi begrepet funksjonsnedsettelse er så mangfoldig, vil de barna som er rammet ha svært ulike behov med hensyn til omsorg og hjelpetiltak (Sjøvik, 2014, s.145).

Barn med bevegelsesvansker har som regel en medisinsk diagnose, som forteller oss noe om sikre eller antatte årsaker. En medisinsk diagnose er aldri tilstrekkelig som grunnlag når barnehagepersonalet skal legge til rette for lærings- og utviklingsmuligheter i barnehagen. Dette er fordi barna har ulike ressurser med hensyn til å mestre praktiske utfordringer og med hensyn til å lære sosiale og intellektuelle ferdigheter (Sjøvik, 2014, s.154). Fysiske funksjonsnedsettelse kan variere fra små problemer til at personene er helt ute av stand til å bevege seg. Årsaksfaktorene er mange og sammensatte, og når de fysiske vanskene skyldes en hjerneskade har barnet ofte vansker på flere utviklingsområder. De barna som har store vansker av forskjellig art i tillegg til de fysiske vanskene, har den største utfordringen i barnehagen, både med hensyn til det pedagogiske opplegget generelt og spesielt til spesialpedagogiske hjelpetiltak. Cerebral parese, muskelsykdom, ryggmargsbrokk og revmatiske sykdommer er blant de vanligste som barna blir født med. Senere ervervede hjerneskader, som kan oppstå etter infeksjoner i nervesystemet og etter slag eller fall kan gi bevegelsesvansker. Konsekvensene er likevel annerledes dersom barnet har hatt en vanlig utvikling og læringshistorie før skaden oppstod (Sjøvik, 2014, s.154). Cerebral parese og ryggmargsbrokk er de funksjonsnedsettelsene som har kommet fram fra erfaringene til informantene. Cerebral parese er en nevrologisk funksjonsnedsettelse der hjernens kontroll over musklene er forstyrret. En av de

sentrale symptomene er bevegelsesvansker. Cerebral parese oppstår ofte i kombinasjon med andre typer funksjonsnedsettelse, og de aller fleste barn med cerebral parese har behov for fysioterapi og logopedisk hjelp (Sjøvik, 2014, s.154). Ryggmargsbrokk innebærer at utviklingen i ryggvirvlene stopper opp på ett eller annet tidspunkt hos enkelte fostre. Dette kan føre til at ryggmargen buler seg ut som en pose på ryggen, og barnet vil få større eller mindre lammelser av muskler og nedsatt følsomhet i huden fra stedet skaden sitter. Barna som blir født med ryggmargsbrokk kan ha større eller mindre lammelser i beina og underlivet, og mange har forstyrrelser i urinblære- og tarmfunksjonen (Sjøvik, 2014, s.156).

2.2 Lek og lekens funksjon

Et begrep som er sentralt i denne oppgaven er lek. Vygotskji så på lek som en sosial prosess, der barnet i leken utarbeider sin egen utviklingssone ved å skape en imaginær situasjon der det selv tar kontroll. I leken kan barnet leve ut sin fantasi og kreativitet og konstruere sin egen tankeløsning. Barnet kan i leken gjøre visse ting eller delta i visse aktiviteter som det ikke kunne ha fått til i andre sammenhenger (Haugen, 2015, s.93-94). Vygotskji forteller her at lek handler om kreativitet og om eksperimentering med kroppens bevegelsesmuligheter (Osnes, Skaug & Kaarby, 2015, s.19). Bateson (1978) mener at barn lærer hva som skjer i samspillet dem imellom når de leker, videre lærer de hvilket plan de kommuniserer på og hvilke kommunikasjons- og kontaktmønster som blir brukt. Lek er kommunikasjon og samspill, og barn lærer å samhandle med andre. Gjennom det lærer de noe om seg selv, dette vil si at leken er en viktig faktor i sosialiseringprosessen til hvert enkelt barn. Leken endrer retning, han er impulsiv, åpen og selvfornyende (Skram, 2016, s.59-61). I fenomenologisk perspektiv blir lek omtalt både som et kulturelt hverdagsfenomen og som en mental innstilling som er en autentisk ekte tilstand i alle mennesker (Sjursen, 2014, s.123).

I rammeplanen for barnehagen (KD, 2017) står det: «Barnehagens samfunnsmandat er, i samarbeid og forståelse med hjemmet, å ivareta barnas behov for omsorg og lek og fremme læring og dannelse som grunnlag for allsidig utvikling.» (s.10). Lek er en del av barnehagens samfunnsmandat, et grunnlag for allsidig utvikling og barns synsverden. For barn med nedsatt funksjon kan lek i et relasjonelt perspektiv til tider være så krevende at barna velger bort den sosiale leken med jevnaldrende (Sjursen, 2014, s.121). I temahefte om barn med nedsatt funksjonsnivå i barnehagen står det at barn med nedsatt funksjonsevne kan lett bli isolert fra samvær med andre barn, da kan det oppstå ensomhet. Ensomheten kan skyldes at selve funksjonsnedsettelsen reduserer barnets mulighet for kontakt. Å være utenfor leken i lange perioder kan få store konsekvenser for barns

personlighetsutvikling, vennskap, språk og læring. Om barnehagepersonalet kan anvende sin kunnskap om lek, observerer og søker veier for å veilede og legge til rette for at alle barn får oppleve mulighetene for fellesskapets gleder (Mørland, 2008, s.43). Barn er sosiale aktører som gjennom lekende samspill bygger relasjonell, språklig, kontekstuell og kulturell kompetanse. Her foregår verdifull læring fordi barn er i stand til å oppfatte eller utnytte mer kunnskapsrike jevnaldrende sin verden, formidlet gjennom verbal og nonverbal samlek. Dette viser lekens sosiale funksjon (Sjursen, 2014, s.122).

Styrer, spesialpedagoger og barnehagelærere har et overordnet ansvar for at personalet drar i samme retning og arbeider mot samme mål. De har ansvar for å sikre at også barn med nedsatt funksjonsevne får delta i sosial lek som er preget av humor, innlevelse og mulighet til å selv bestemme (Sjursen, 2014, s.121). Barn med fysiske funksjonsnedsettelse skal i så stor grad som mulig inkluderes i lek og samspill med andre barn (Sjøvik, 2014, s.157). Men hvorfor er leken så meningsfull? Petersen og Rasmussen (2012) forklarer at leken er meningsfullt for barn ved å sette det inn i et fenomenologisk perspektiv, det er samtalen som er basis for all fruktbar grunnlagstenkning, der blant annet hverdagslige begreper og utviklingspsykologiske kategorier av lek må utfordres (Sjursen, 2014, s.124).

2.3 Tilrettelegging av leken

Når et barn med nedsatt fysisk funksjonsevne begynner i barnehagen, må det gjøres nødvendige forberedelser. Det kan bli aktuelt å foreta endringer i det fysiske miljøet, og spesial utstyr må kanskje skaffes. Utforming av det fysiske miljøet har stor betydning, særlig hvis barnet er rullestolbruker. Dersom det fysiske miljøet unødvendig innskrenker mobiliteten til et barn, kan det virke ekskluderende i stedet for inkluderende. Samtidig kan et fysisk miljø som byr på lite utfordringer, oppleves som kjedelig og lite motiverende for utforskning og læring. Hjelpemidler som er tilgjengelige når det trengs, kan utvide barns forutsetninger for mobilitet og mestring. Dette kan ha betydning for om barn opplever seg som en vinner eller taper i samspillet med andre barn (Sjøvik, 2014, s.157).

Det skal være mye ekte engasjement blant barnehagepersonalet i forhold til barn som av ulike årsaker ikke deltar i lek. Samtidig vil mange også oppleve at personalet trenger å bygge opp en større kompetanse på lek i forhold til barn med nedsatt funksjonsevne (Mørland, 2008, s.43). Leken har

mange uttrykksformer som kan ha grunnlag for trivsel, glede, skapertrang og fantasi, samtidig som barnets motorikk og styrke øves og utvikles. Barnehagepersonalet har et viktig ansvar når det kommer til å legge til rette for og å stimulere til varierte lekaktiviteter slik at barna får utviklet sitt potensial. Særlig viktig er dette for barn som har problemer med å delta i leken på samme linje som de andre barna (Haugen, 2015, s.104). I samarbeid med for eksempel fysioterapeut vil personalet kunne finne praktiske muligheter for at barn med nedsatt funksjonsevne kan få oppleve gruppeglede sammen med andre barn (Mørland, 2008, s.12). Barns behov for spesialpedagogisk hjelp må ses i sammenheng med barnehagens sosiokulturelle læringsmiljø (Sjursen, 2014, s.123). For å veilede barn inn i lekens verden har en del barnehager gode erfaringer med å organisere små lekegrupper rundt barn med nedsatt funksjonsevne (Mørland, 2008, s.46). Barnets rett til medvirkning er sentral både i rammeplanen fra 2017 og i barnehageloven. Dette gjelder alle barn i barnehagen, uansett alder og funksjonsnivå. Å kommunisere med barna, observere og undersøke hvilken arena de ønsker å utfolde seg på i sosial lek, er i tråd med kravene som rammeplanen setter til ytringsfrihet og rett til medvirkning (Sjursen, 2014, s.124). I noen tilfeller er det utfordrende for barn med særskilte behov å nå gjennom med sine ønsker, tanker og synspunkt. I denne sammenhengen vil foreldresamarbeid være betydningsfullt ved at foreldre kan være budbringere av barnas ønsker (Franck & Glaser, 2014, s. 311).

3.0 Metode

I boken til Dalland (2018) refererer han til sosiologen Aubert, som definerer metode som «En fremgangsmåte, et middel til å løse problemer og komme frem til ny kunnskap. Et hvilket som helst middel som tjener formålet, hører med i arsenalet av metoder.» (s.51). Metoden er redskapet som vi bruker for å møte noe vi vil undersøke. Hvilken metode man skal velge, kommer an på hva som egner seg best til å belyse den problemstillingen eller det spørsmålet man har stilt, på best mulig måte. Metoden er redskapet som vi bruker for å møte noe vi vil undersøke, og det hjelper oss til å få inn den dataen man trenger til undersøkelsen. Det er to metoder som man kan benytte seg av når man skal skrive en bacheloroppgave, kvantitativ metode og kvalitativ metode. Den kvantitative metoden består av å hente data i form av målbare enheter, og disse enhetene gjør det mulig å finne ut gjennomsnittet av noe eller prosenten av noe. Den kvalitative metoden består av å fange opp meninger og opplevelser, som ikke lar seg tallfeste eller måle resultatet i noen som helst form for målbare enheter. Kvalitativ og kvantitativ orienterte metoder bidrar til en bedre forståelse av samfunnet, og hvordan enkeltmenneske, grupper og institusjoner handler og samhandler. De

metodene som er mest vanlig å bruke i en forskningsprosess er intervju, spørreskjema og observasjon (Dalland, 2018, s.52). I min undersøkelse har jeg valgt å bruke intervju som metode.

3.1 Valg av metode

Jeg har valgt intervju som metode og jeg har benyttet meg av individuelle intervju. Dette er den metoden som egnet seg best til min undersøkelse, da jeg skulle finne svar på problemstillingen: «Hvordan tilrettelegge lek for barn med fysisk funksjonsnedsettelse?». Formålet med intervju er å få tak i intervjupersonens egne beskrivelser av den livssituasjonen han/hun befinner seg i. Dette vil si at erfaringene til informantene kommer fram ved hjelp av spørsmål (Dalland, 2017, s.65). Dette ga meg en mulighet til å få en sammenhengende og helhetlig innsamling av data, der jeg fikk informanten sin beskrivelse av temaet og tilknyttingen deres til det.

3.2 Valg av informanter

Når jeg skulle intervjuer, var det viktig for meg å finne personer som hadde erfaring med barn som har fysisk funksjonsnedsettelse. Dette for å få best nytte av intervjuet. Jeg bestemte meg for å ha et utvalg på fire informanter, disse fire informantene skulle ha to ulike roller i barnehagen. Disse rollene skulle være styrer og pedagogisk leder. Pedagogisk leder fordi de er på avdelingen og er med på tilretteleggingen på en daglig basis, med hjelpemidler, aktiviteter, trening og utførelsen av mål. Styreren fordi de er med på å samarbeide med ulike instanser, de er knutepunkt mellom de ulike aktørene og tilretteleggingen av målene. Jeg bestemte meg for at to av informantene skulle være fra en barnehage i en kommune, og de to andre informantene fra en annen barnehage i en annen kommune. Dette for å få ulike erfaringer og for å finne ut om barnehagene hadde ulike kommunale rammer. Ved å intervjuer informantene med de samme spørsmålene, var det større mulighet for å få varierte svar i både omfang og innhold. Etter jeg hadde funnet mine informanter, sendte jeg ut informasjonsskrivet (vedlegg 1) til de utvalgte. I dette informasjonsskrivet ble det etiske hensynet presentert, som anonymitet, taushetsplikt, informasjon om at samtykke kan trekkes når informantene vil og sletting av lydopptak etter endt prosjekt.

For å gjennomføre intervjuene brukte jeg intervjuguide (vedlegg 3). Jeg utarbeidet intervjuguiden etter veiledning og råd fra veileder, og jeg brukte en semistrukturert intervjuguide (Dalland, 2018). I intervjuguiden delte jeg opp problemstillingen min inn i ulike temaer, for å kunne svare godt på problemstillingen. De ulike temaene satte jeg inn i et skjema, og spørsmålene og underspørsmålene

som jeg ville ha svar på innenfor de ulike temaene. Ved å bruke en semistrukturert intervjuguide, isteden for en åpen intervjusituasjon, gjorde jeg det enklere å transkribere og analysere i etterkant av intervjuene. Ifølge Dalland (2018) er en intervjuguide en samtaleform som skal lede en person gjennom intervjuet, og det er en måte for intervjuer å forberede seg faglig og mentalt til å møte dem man skal intervjuer (s.78). Etter intervjuene var gjennomført, transkriberte jeg. Da bearbeidet jeg intervjuet ord for ord. Når man skal skrive ned det som er sagt, mister man noe data. Kroppsspråk, mimikk og nyansene i stemmen forsvinner når man skriver ned det som er sagt. Notatene fra intervjuene er dermed viktige hjelpemidler, når man skal tolke en tekst (Dalland, 2018, s.88 – 89).

3.3 Pilotstudie

I forkant av intervjuene, gjennomførte jeg en pilotstudie av intervjuguiden (vedlegg 2). Denne gjennomførte jeg på en medstudent. Under pilotstudien tok jeg lydopptak, for å kunne reflektere over intervjuet i etterkant. Jeg begynte intervjuet, slik jeg ville begynne det når jeg intervjuer mine informanter, ved å hilse på og presentere hvem jeg er. Jeg vil takke for at de ville være med på forskingsintervjuet og fortelle hvorfor de er valgt som informanter. I pilotstudien fikk jeg testet spørsmålene mine, om de kunne misforståes og om jeg fikk svar på det jeg ønsket. Jeg merket under pilotstudie at jeg måtte omformulere noen av spørsmålene mine da de ble for åpne og upresise.

Min problemstilling under pilotstudie var: «Hvordan blir lek tilrettelagt for barn med cerebral parese?». Etter pilotstudie valgte jeg å endre på min problemstilling og på intervjuguiden, dette fordi barn med cerebral parese ble for spesifikk mot en funksjonsnedsettelse. Jeg så at jeg kom til å ha vanskeligheter med å finne mange nok informanter til å kunne skrive en oppgave rundt dette. Derfor valgte jeg å utvide min problemstilling til å handle om fysisk funksjonsnedsettelse.

4.0 Empiri

Ut ifra de empiriske funnene jeg har gjort, har jeg bestemt å ta ut det som er mest relevant for mitt tema og min problemstilling. Jeg har delt empirien opp i ulike kategorier, og brukt de samme kategoriene som jeg hadde i den semistrukturerte intervjuguiden (vedlegg 3). Disse kategoriene har jeg brukt både i empiridelen og i drøftingsdelen for å skap oversikt og struktur i oppgaven. Disse kategoriene henger også sammen med underkategoriene i teoridelen. Intervjuene mine ble ikke slik som jeg hadde tenkt i starten, på grunn av at jeg ikke fikk svar fra styrere eller fordi styrerne ikke hadde mulighet til å være med. Derfor ble det fire pedagogiske ledere som vart informantene. To var

fra en barnehage i en kommune og de to andre pedagogene var fra en annen barnehage i en annen kommune. Empirien er dermed basert på funn fra intervjuene med disse fire informantene. For å anonymisere informantene har jeg valgt å kode kommunene og pedagogene, slik at empirien holder seg ryddig. I kommune A, har vi pedagogene Anna og Ada. I kommune B, har vi pedagogene Berit og Ben. Det første intervjuet var med Anna, som har jobbet som pedagogisk leder i 15 år og er utdannet barnehagelærer. Det andre intervjuet var med Ada, som er utdannet barnehagelærer og har jobbet som pedagogisk leder i 20 år, og som har tatt videreutdanning innenfor spesialpedagogikk. Tredje intervjuet var med Berit, som er utdannet barnehagelærer og har vært pedagogisk leder i 8 år. Det fjerde og siste intervjuet var med Ben, som er utdannet barnehagelærer og som har videreutdannet seg innenfor spesialpedagogikk med språk, læring, skriving, utvikling og vansker og som har jobbet som pedagogisk leder i 25 år.

4.1 Betydning av lek for barn med fysisk funksjonsnedsettelse

For å få et innblikk i erfaringene som informantene hadde i forhold til barn med fysisk funksjonsnedsettelse, stilte jeg innledningsvis om hvilken erfaring barnehagen og de hadde med barn som hadde fysiske funksjonsnedsettelse. Jeg fant her ut at pedagogene Anna og Ada hadde mer erfaring med fysiske funksjonsnedsettelse enn det Berit og Ben hadde. Dette ved at Anna og Ada hadde hatt flere barn med fysisk funksjonsnedsettelse som hadde forskjellige behov. Pedagogene svarte hvilke fysiske funksjonsnedsettelse som de hadde arbeidet mest med, og det var ryggmargsbrokk og ulike grader av cerebral parese, i begge barnehagene.

Jeg hadde også spørsmål som ville gi meg overblikk på hvordan pedagogene og barnehagen så på lekens betydning for barn med fysisk funksjonsnedsettelse. Et av spørsmålene her var om barna med fysisk funksjonsnedsettelse var naturlige deltakere i leken. Her var svarene jeg fikk ganske like, der alle svarte at de opplevde barna som naturlige deltakere og at det var noe som ble jobbet bevisst med for å få til. Anna fortalte at barnehagen prøver å tilrettelegge slik at barna kunne få være med på alt de kunne være med på som var fysisk mulig. Det var et bevisst mål at de andre barna skulle se på barn med fysisk funksjonsnedsettelse på samme måte som andre barn, for å få dem en del av det samme miljøet. Ada fortalte at barnehagen hadde som mål at barnet med fysisk funksjonsnedsettelse ble inkludert i leken og at leken skulle være der barnet kunne nå den. Ben forteller det samme som Ada, da det var et mål for de ansatte i barnehagen at barna vart inkludert i leken. Berit forteller at det er viktig i hennes arbeid å legge til rette for at barna kan delta i leken. Et annet spørsmål innenfor dette var hvordan pedagogene og barnehagene organiserte leken. Her

hadde informantene like svar, der lekegrupper og smågrupper var en stor del av organiseringen. Informantene begrunnet dette med at det skapte godt samspill og inkludering, da de oppdaget hverandre fortere, ble bedre kjent med hverandre og barna fikk danne nye relasjoner til hverandre. Anna forteller at de bruker lekegrupper for å få til det gode samspillet, der barna kan oppdage hverandre og skape relasjoner. Ada forteller at de danner lekegrupper rundt bord, for å få gruppen samlet rundt barnet og at barnet dermed blir inkludert i gruppen naturlig. Ada forteller videre at det ble enklere for de andre barna å se barnet med nedsatt fysisk funksjon og at barna da fikk en bedre forståelse. Berit forteller at de organiserer av og til i lekegrupper, eller lar noen barn få være inne alene imens hoveddelen av avdelingen er ute. Dette kan være for å gi noen av barna som kanskje faller litt utenfor et litt bedre utgangspunkt, og være med i samspill som kan gi dem mer gunstige opplevelser for selvfølelsen. Ben forteller at når de hadde lekegrupper, ble barnet med fysisk funksjonsnedsettelse inkludert i gruppen slik at de andre barna holdt leken rundt barnet, mest mulig naturlig.

4.2 Tilrettelegging av leken og trening

I forhold til tilretteleggingen av leken, spurte jeg informantene hvordan barnehagen la til rette for at alle barna kunne delta i leken: Ada forteller at de ansatte noen ganger må være støttespillere på utsiden av leken eller observatører i nærheten. Anna forteller at de ansatte i barnehagen må følge med og hjelpe til, slik at barnet skal få komme inn i leken. Ben forteller at med bevisste voksne som kan se til at alle blir inkludert best mulig. De voksne må være deltakende, men ikke nødvendigvis styrende. Berit forteller at de ansatte kan gå inn som aktive veiledere. Altså at de ansatte styrer leken litt, for å bryte lekemønster som kan være uheldige i leken. De ansatte kan også bare være deltakere i leken og la barna styre den. Da kan man også få nær kontakt med mange spennende prosesser. Berit forteller også at når man skal tilrettelegge leken, er det viktig å tenke på hva barna vil, altså å se på barns medvirkning. Dette for at leken skal omfavne noe som barna interesserer seg for og blir dermed mer lystbetont for barna.

Et annet spørsmål jeg spurte var om barna med fysisk funksjonsnedsettelse ble tatt ut av barnegruppen for å ha treningsopplegg. Dette var med tanke på om barna mistet ulike situasjoner og aktiviteter, der gode samspill kunne forekomme. Alle informantene hadde arbeidet med treningsopplegg, men de hadde ulike måter å organisere opplegget. Anna svarte at barna ble tatt ut av gruppen noen ganger og da som oftest når fysioterapeut var med på treningen. Det ble prioritert at barna kunne ha med seg flere på treningsopplegget, slik at de kunne danne seg en bedre

forståelse for hva barnet gjorde når det hadde trening. Det ble og brukt lek som metode i treningen for å gjøre den morsommere. Ada svarte her at det noen ganger ble med andre barn, men for å få utnyttet treningen og holde konsentrasjonen til barnet som skulle ha trening, oftest ble tatt ut av gruppen. Berit forteller at de gjør treningsopplegget om til et fellesopplegg, og ikke bare for det barnet som trenger det. Dette fungerte veldig bra og det var noe alle barna ville være med på. Hun forteller at dette skapte en morsommere aktivitet for barnet med fysisk funksjonsnedsettelse og at barnet fikk en følelse av å være på samme nivå som de andre. Ben forteller at barnet med fysisk funksjonsnedsettelse ble tatt ut av barnegruppen, fordi det var nødvendig at barnet hadde konsentrasjon om oppgavene det skulle gjøre. Når jeg spurte om det var spesielle situasjoner eller aktiviteter de prøvde å legge treningen til, fikk jeg svar fra alle informantene om at det hovedsakelig ble når fysioterapeut hadde mulighet, og at dette har ofte gått utover samling. Men når det er treningsopplegg uten fysioterapeut, prøver de å legge det til lekesituasjoner eller aktiviteter der det ikke er enkelt for barna å være med på. Ada forteller at treningen har blitt prioritert over samling, men at de snakker om samlingen på treningen slik at barnet fikk nesten den samme erfaringen og kunnskapen om temaet, som de andre barna. Alle informantene er enige om at lek i trening er et viktig virkemiddel, da barna kommer i ulike posisjoner, «glemmer» at de trener og at treningen blir lystbetont.

4.3 Kommunen og barnehagen sine rammer og satsinger

Jeg ville finne ut om kommunen hadde noen spesielle rammer eller satsingsområder for barna med fysiske funksjonsnedsettelser og tilretteleggingen for dem, og om det var ulikt i de to kommunene. Dette var ikke mine informanter sikre på eller kjente med. Anna fortalte at det er kommunen som legger til rette for barna, men at det er barnehagen som «drar i trådene» for det meste av tilretteleggingen og at barnehagen prøver å tilrettelegge slik at barna kan få være med på alt de kan være med på. De har et bevisst mål om at de andre barna skal se på barna med fysisk funksjonsnedsettelse på samme måte som andre barn, for å få dem inkludert i det samme miljøet. Ada forteller at kommunen har plikt til å følge opp med assistent, hvis det er nødvendig og med tanke på det fysiske miljøet. Ben og Berit fra kommune B forteller at de ikke er kjente med om kommunen har noen mål for tilretteleggingen for barna med fysisk funksjonsnedsettelse. Videre fant jeg at kommune A har et satsingsområde, som er relevant til leken i barnehagen. Kommune A sin barnehage har «ALLE MED» som hovedfokus, Ada forteller meg at dette hovedfokuset handler om at ikke alle er like og at det må tas hensyn til. Anna forteller at dette hovedfokuset er innarbeidet i barnehagen og at tilretteleggingen skal skje så naturlig som mulig. Kommune B har ikke et slikt hovedfokus, men Berit forteller at det er viktig for barna sin utvikling, at de kan delta i lek sammen

med andre barn. For å gi mulighet til de barna som ikke hadde de gode lekekameratene, splitter de barna opp slik at det var mulighet til å finne nye lekekamerater. Ben forteller at de ansatte i barnehagen hjelper og støtter barna med fysisk funksjonsnedsettelse til å bli inkludert i leken. Inkludering av barna med fysisk funksjonsnedsettelse er like viktige som alle andre, alle skal med. Ada forteller videre at barnehagen i kommune A har mål om at barna skal bli så selvstendige som mulig, og dermed må barnehagen og kommunen tilrettelegge det fysiske miljøet rundt barna. Dette er slik som at lekene er tilgjengelige, at det ikke er dørstokker i byggene og generelle hjelpemiddel som gjør til at barna med fysisk funksjonsnedsettelse kan leke på samme nivå som de andre barna. Anna forteller at avdelingene tilrettela for barnas behov, slik som rullestolrampe. Berit forteller at hun har sittet med translasjons analyse av årsplanen for barnehagen og at det der ikke står noe spesifikt om barn med fysisk funksjonsnedsettelse. Begge pedagogene i kommune B skulle ønske at barnehagen hadde mer om dette temaet i sin årsplan.

4.4 Pedagogenes tanker om tilrettelegging av lek for barn med fysisk funksjonsnedsettelse

Jeg spurte pedagogene om det var noe de kunne tenke seg å tilføye i forhold til tilrettelegging av leken for barn med fysisk funksjonsnedsettelse. Her svarte informantene i kommune B at de vil bli bedre kjent med tilretteleggingsmåter for barn med nedsatt fysisk funksjonsevne, og de ser at i sin barnehage er lek, venner, fantasi, felleskap og opplevelser viktige elementer. Anna svarer at det er viktig med tett dialog med foreldre og de ulike instansene, med tanke på kurs og det beste for barnet. Informantene sier også at det er viktig med sosiale relasjoner for barna med fysisk funksjonsnedsettelse. Dette er relasjoner som lekekamerater og støttende voksne i barnehagen, for å utvikle seg til å bli så selvstendige som mulig.

5.0 Drøfting

Her skal jeg se sammenhengen mellom teorien og empirien ved å drøfte det jeg har funnet ut, i lys av min problemstilling: «Hvordan tilrettelegge lek for barn med fysisk funksjonsnedsettelse?».

5.1 Hvordan tilrettelegge leken for barna med fysisk funksjonsnedsettelse

I rammeplanen for barnehagen (KD, 2017) står det: «Barnehagens samfunnsmandat er, i samarbeid og forståelse med hjemmet, å ivareta barnas behov for omsorg og lek og fremme læring og dannelse som grunnlag for allsidig utvikling» (s.10). Lek er en del av barnehagens samfunnsmandat, et

grunnlag for allsidig utvikling og barns synsverden. For barn med nedsatt funksjon kan lek i et relasjonelt perspektiv til tider være så krevende at barna velger bort den sosiale leken med jevnaldrende (Sjursen, 2014, s.121). I lys av dette kan vi se at alle informantene følte at barna med fysisk funksjonsevne var naturlige deltakere i leken, og at dette var noe pedagogene og barnehagene arbeidet bevisst med. Anna fortalte at barnehagen prøver å tilrettelegge slik at barna kunne få være med på alt og at et bevist mål var at de andre barna skulle se på barna med fysisk funksjonsnedsettelse på samme måte som andre barn, for å gjøre barna til en del av det samme miljøet. Ada kan fortelle at de har et mål om at barnet blir inkludert i leken og at leken skal være der barnet kan nå den. Ben forteller det samme som Ada, da det var et mål for de ansatte i barnehagen at barna vart inkludert i leken. Berit forteller at det er viktig i hennes arbeid å legge til rette for at barna kan delta i leken. Dette støttes av Sjursen (2014) som forteller at barn er sosiale aktører som gjennom lekende samspill bygger relasjonell, språklig, kontekstuell og kulturell kompetanse. Her foregår verdifull læring fordi barn er i stand til å oppfatte eller utnytte mer kunnskapsrike jevnaldrende sin verden, formidlet gjennom verbal og nonverbal samlek. Dette viser lekens sosiale funksjon (s.122). Dette vil si at ved at barna er naturlige deltakere i leken og at de er en del av det samme miljøet, vil barna bygge mer kompetanse innenfor relasjon, språk og kultur.

Utforming av det fysiske miljøet har stor betydning for leken, spesielt for barn med fysisk funksjonsnedsettelse. Dersom det fysiske miljøet unødvendig innskrenker mobiliteten til et barn, kan det virke ekskluderende i stedet for inkluderende. Et fysisk miljø som byr på lite utfordringer, kan oppleves som kjedelig og lite motiverende for utforskning og læring (Sjøvik, 2014, s.157). Ada fortalte at barnehagen i kommune A har som mål at barna skal bli så selvstendige som mulig, og dermed må barnehagen og kommunen tilrettelegge det fysiske miljøet rundt barna. Dette er slik som at lekene er tilgjengelige, at det ikke er dørstokker i byggene og at de har generelle hjelpemiddel som gjør til at barna med fysisk funksjonsnedsettelse kan leke på samme nivå som de andre barna. Anna fortalte at avdelingene tilrettela for barnas behov, slik som rullestolrampe. Anna kunne fortelle videre at det er kommunen som legger til rette for barna, men at det er barnehagen som må «dra i trådene» for det meste av tilretteleggingen slik at barna kan få være med på alt de kan være med på. Ada forteller mer om det Anna sier, om at kommunen har plikt til å følge opp med assistent, hvis dette er nødvendig og med tanke på det fysiske miljøet. Dette støttes av Sjøvik (2014) som forteller at hjelpemidler som er tilgjengelige når det trengs, kan utvide barns forutsetninger for mobilitet og mestring. Dette kan ha betydning for om barn opplever seg som en vinner eller taper i samspillet med andre barn (s.157). Informantene i kommune B forteller ikke noe om tilretteleggingen av det fysiske miljøet rundt barna.

For å veilede barn inn i lekens verden har en del barnehager gode erfaringer med å organisere små lekegrupper rundt barn med nedsatt funksjonsevne sier Mørland (2008, s.46). Informantene kunne bekrefte dette, da alle var enige om at lekegrupper og smågrupper var en stor del av organiseringen rundt barna med fysisk funksjonsnedsettelse i barnehagen. Anna forteller at de bruker lekegrupper for å få til det gode samspillet, der barna kan oppdage hverandre og skape relasjoner. Ada forteller at de danner lekegrupper rundt bord, for å få gruppen samlet rundt barnet og at barnet dermed blir inkludert i gruppen, naturlig. Ada fortalte videre at det ble enklere for de andre barna å se barnet med nedsatt fysisk funksjon og at barna da fikk en bedre forståelse. Berit forteller at de organiserer av og til i lekegrupper, eller lar noen barn få være inne alene imens hoveddelen av avdelingen er ute. Dette kan være for å gi noen av barna som kanskje faller litt utenfor et litt bedre utgangspunkt, og være med i samspill som kan gi dem mer gunstige opplevelser for selvfølelsen. Ben fortalte at når de hadde lekegrupper, ble barnet med fysisk funksjonsnedsettelse inkludert i gruppen slik at de andre barna holdt leken rundt barnet naturlig. Dette er i tråd med Bateson (1978) som forteller at lek er kommunikasjon og samspill, og barn lærer å samhandle med andre (Skram, 2016, s.60).

5.2 Viktighet av lek for barn med fysisk funksjonsnedsettelse.

Vygotskji så på lek som en sosial prosess, der barnet i leken utarbeider sin egen utviklingszone ved å skape imaginære situasjoner og selv tar kontroll. Barnet kan i leken leve ut sin fantasi og kreativitet, og konstruere sin egen tankeløsning (Haugen, 2015, s.93-94). I Vygotskji sin teori handler lek om kreativitet og eksperimentering med bevegelsesmulighetene til kroppen (Osnes, Skaug & Kaarby, 2015, s.19). Bateson (1978) sier at leken er en viktig faktor i sosialiseringprosessen til hvert enkelt barn. Bateson sier videre at barn lærer hva som skjer i samspillet mellom dem når de leker, videre lærer de hvilket plan de kommuniserer på og hvilke kommunikasjons- og kontaktmønster som blir brukt (Skram, 2016, s.59-61). Petersen og Rasmussen (2012) forklarer at leken er meningsfull for barn ved å sette det inn i et fenomenologisk perspektiv, der det er samtalen som er basis for all fruktbar grunnlagstenkning, der blant annet hverdagslige begreper og utviklingspsykologiske kategorier av lek må utfordres (Sjursen, 2014, s.124). Når man ser på de ulike leke teoriene som er nevnt, kan man se at alle teoriene handler om sosiale prosesser, bevegelse og kommunikasjon.

Pedagogene i kommune B fortalte at de ser i sin barnehage at lek, venner, fantasi, fellesskap og opplevelser er viktige elementer for barna, dette er i samsvar med Vygotskji som forklarer at leken handler om at barnet tar kontroll ved å skape situasjoner som er imaginære, og dermed

eksperimenterer med kroppens bevegelsesmuligheter og kanskje får til ting som barnet ikke klarer ellers. Dette kan også kobles mot Bateson sin teori med tanke på kommunikasjon og samhandling som foregår i lek og felleskap. I kommune A sier pedagogene at sosiale relasjoner er viktig, dette er relasjoner som lekekamerater og relasjoner med de voksne. Dette kan kobles opp mot Bateson sin leke teori, der samspill er en viktig del av leken. Det fenomenologiske perspektivet kan kobles opp mot pedagogene i både kommune A og B sine meninger, da samtale er basis for all fruktbar grunnlagstenkning og lek er en mental innstilling som er en autentisk ekte tilstand i alle mennesker. Informantene var opptatt av at de ansatte i barnehagen skulle være til støtte for barna, slik at de ble inkludert i leken og at de ansatte noen ganger måtte være deltakere i leken. Ada fortalte at de ansatte noen ganger måtte være støttespillere på utsiden av leken eller observatører i nærheten. Anna fortalte at de ansatte i barnehagen må følge med og hjelpe til, slik at barnet skal få komme inn i leken. Ben la vekt på bevisste voksne som kan se til at alle blir inkludert best mulig i leken. De voksne må være deltakende, men ikke nødvendigvis styrende. Berit fortalte at de ansatte kan gå inn som aktive veiledere. Altså at de ansatte styrer leken litt, for å bryte lekemønster som kan være uheldige i leken. De ansatte kan også bare være deltakere i leken og la barna styre den, da kan man også få nær kontakt med mange spennende prosesser. Dette er i samsvar med Sjursen (2014) der det står at de ansatte i barnehagen har ansvar for å sikre at også barna med nedsatt funksjonsevne får delta i sosial lek som er preget av humor, innlevelse og mulighet til å selv bestemme (s.121).

I temahefte om barn med nedsatt funksjonsnivå i barnehagen (Mørland, 2008) står det at barn med nedsatt funksjonsevne kan lett bli isolert fra samvær med andre barn, da kan det oppstå ensomhet. Ensomheten kan skyldes at selve funksjonsnedsettelsen reduserer barnets mulighet for kontakt. Å være utenfor leken i lange perioder kan få store konsekvenser for barns personlighetsutvikling, vennskap, språk og læring. Hvis barnehagepersonalet kan anvende sin kunnskap om lek, observerer og søker veier for å veilede og legge til rette for at alle barn får oppleve mulighetene for fellesskapets gleder (s.43). Kommune A sin barnehage har «ALLE MED» som hovedfokus, Ada fortalte at dette hovedfokuset handler om at ikke alle er like og at det må tas hensyn til. Anna forteller at dette hovedfokuset er innarbeidet i barnehagen og at tilretteleggingen skal skje så naturlig som mulig. Kommune B har ikke et slikt hovedfokus, men Berit fortalte at det er viktig for barna sin utvikling, at de kan delta i lek sammen med andre barn. For å gi mulighet til de barna som ikke hadde de gode lekekameratene, splittet de barna opp slik at det var mulighet til å finne nye lekekamerater. Ben fortalte at de ansatte i barnehagen hjelper og støtter barna med fysisk funksjonsnedsettelse til å bli inkludert i leken. Inkludering av barna med fysisk funksjonsnedsettelse er like viktige som alle andre, alle skal med. Dette er i samsvar med Sjøvik (2014) som sier at barn med fysiske

funksjonsnedsettelse skal i så stor grad som mulig inkluderes i lek og samspill med andre barn (s.157). Det skal være mye ekte engasjement blant barnehagepersonalet i forhold til barn som av ulike årsaker ikke deltar i lek. Samtidig vil mange oppleve at personalet trenger å bygge opp mer kompetanse på lek i forhold til barn med nedsatt funksjonsevne (Mørland, 2008, s.43). Dette kan pedagogene i kommune B bekrefte, da barnehagen ikke har noe om tilrettelegging i årsplanen. Begge pedagogene i kommune B vil bli bedre kjent med tilretteleggingsmåter for barn med nedsatt fysisk funksjonsnedsettelse.

5.3 Pedagogiske valg i tilrettelegging av lek og trening.

Barnehagepersonalet har et viktig ansvar når det kommer til å legge til rette for og stimulere til varierte lekaktiviteter slik at barna får utviklet sitt potensial. Særlig viktig er dette for barn som har problemer med å delta i leken på samme linje som de andre barna (Haugen, 2015, s.104). Berit forteller at når man skal tilrettelegge leken, er det viktig å tenke på hva barna vil. Dette vil si barns medvirkning, det for at leken skal bli lystbetont for barna. I Sjursen (2014) står det at: barnets rett til medvirkning er sentral både i rammeplanen fra 2017 og i barnehageloven, dette gjelder alle barn i barnehagen, uansett alder og funksjonsnivå. Å kommunisere med barna, observere og undersøke hvilken arena de ønsker å utfolde seg på i sosial lek, er i tråd med kravene som rammeplanen setter til ytringsfrihet og rett til medvirkning (s.124). Ingen av de andre informantene sier noe om barns medvirkning. Men Anna sier at det er viktig med tett dialog med foreldre og andre instanser, med tanke på det beste for barnet. Dette er i samsvar med Franck og Glaser (2014) som skriver at det i noen tilfeller er det utfordrende for barn med særskilte behov å nå gjennom med sine ønsker, tanker og synspunkt, i denne sammenhengen vil foreldresamarbeid være betydningsfullt ved at foreldre kan være budbringere av barnas ønsker (s.311).

I samarbeid med for eksempel fysioterapeut vil personalet kunne finne praktiske muligheter for at barn med nedsatt funksjonsevne kan få oppleve gruppeglede sammen med andre barn (Mørland, 2008, s.12). Alle informantene hadde arbeidet med treningsopplegg sammen med fysioterapeuter, der de har ulike måter å organisere opplegget. Anna fortalte at barnet med fysisk funksjonsnedsettelse ble tatt ut av barnegruppen, som oftest når fysioterapeuten var med på treningen. Da ble det prioritert at barnet kunne få ha med seg andre barn på treningsopplegget, dette for å skape morsommere treningsopplegg og for at de andre barna kunne få en bedre forståelse. Ada fortalte at det noen ganger ble med andre barn, men for at de skulle få utnyttet treningen på en god måte og holde konsentrasjonen til barnet oppe, ble barnet tatt ut av gruppen.

Ben fortalte likt som Ada at barna med fysisk funksjonsnedsettelse ble tatt ut av barnegruppen, dette var nødvendig for å holde konsentrasjonen til barnet. Berit fortalte at de gjorde treningsopplegget om til et fellesopplegg, og ikke bare for det barnet som trenger det. Dette var noe barna ville være med på og det skapte en morsommere aktivitet for barnet med fysisk funksjonsnedsettelse, barnet fikk også en følelse av å være på samme nivå som de andre barna. Alle informantene er enige om at lek i trening er et viktig virkemiddel, da barna kommer i ulike posisjoner, «glemmer» at de trener og at treningen blir lystbetont. Når jeg spurte om det var spesielle situasjoner eller aktiviteter de prøvde å legge treningen til, fikk jeg svar fra alle informantene om at det hovedsakelig ble når fysioterapeuten hadde mulighet. Ada kan her fortelle at treningen har blitt prioritert over samling, men at det snakkes om samlingen i treningen slik at barnet får nesten den samme erfaringen og kunnskapen om temaet, som de andre barna, men ikke fellesskapsfølelsen i gruppen.

Pedagogene kunne fortelle at barna med fysisk funksjonsnedsettelse er naturlige deltakere i leken. Det fysiske miljøet har stor betydning for leken, spesielt for barna med fysisk funksjonsnedsettelse (Sjøvik, 2014, s.157). I samsvar med dette fortalte pedagogene i kommune A at kommunen har hatt som mål at barna skal bli så selvstendige som mulig. Dermed så må kommunen tilrettelegge det fysiske miljøet rundt barna, slik at barna kan leke på samme nivå som de andre barna. I Mørland (2008) står det at for å veilede barn inn i lekens verden har en del barnehager gode erfaringer med å organisere små lekegrupper rundt barn med nedsatt funksjonsevne (s.46). Informantene kunne bekrefte dette, da pedagogene fikk gode samspill, relasjoner, inkludering og forståelse ut av å bruke lekegrupper. Informantene var opptatt av at de ansatte i barnehagen skulle være til støtte for barna, slik at de ble inkludert i leken og at de ansatte noen ganger måtte være deltakere i leken. Dette er i samsvar med Sjørn (2014) der det står at de ansatte i barnehagen har ansvar for å sikre at også barna med nedsatt funksjonsevne får delta i sosial lek som er preget av humor, innlevelse og mulighet til å selv bestemme (s.121). Kommune A sin barnehage har «ALLE MED» som hovedfokus, Ada forteller at dette hovedfokuset handler om at ikke alle er like og at det må tas hensyn til. Kommune B har ikke et slikt hovedfokus, men Berit fortalte at det er viktig for barna sin utvikling, at de kan delta i lek sammen med andre barn. Dette er i samsvar med Sjøvik (2014) som sier at barn med fysiske funksjonsnedsettelse skal i så stor grad som mulig inkluderes i lek og samspill med andre barn (s.157).

6.0 Avslutning.

Gjennom drøfting av teori og empiri har man fått like svar som kan besvare problemstillingen:

«Hvordan tilrettelegge lek for barn med fysisk funksjonsnedsettelse?».

I rammeplanen for barnehagen (KD, 2017) står det: «Barnehagen skal sørge for at barn som trenger ekstra støtte, tidlig får den sosiale, pedagogiske og/eller fysiske tilretteleggingen som er nødvendig for å gi barnet et inkluderende og likeverdig tilbud» (s.26). I empirien kom det fram at barnehagene arbeidet bevisst med å få barna med fysisk funksjonsnedsettelse, til å være naturlige deltakere i leken. Dette ved at de la til rette for at barna kunne være med på alt de kunne være med på og ved å få dem som en del av det samme miljøet. Utformingen av det fysiske miljøet har stor betydning for leken (Sjøvik, 2014, s.157). Ada fortalte at barnehagen i kommune A har som mål at barna skal bli så selvstendige som mulig. For å veilede barn inn i lekens verden har en del barnehager gode erfaringer med å organisere små lekegrupper rundt barn med nedsatt funksjonsevne (Mørland, 2008, s.46). I empirien ble det bekreftet, da alle informantene var enige om at lekegrupper var en stor del av organiseringen rundt barna med fysisk funksjonsnedsettelse i barnehagen. Dette for å danne gode samspill, relasjoner og inkludering.

I empirien kom det fram at de ansatte må være støttespillere i leken, for barna med fysisk funksjonsnedsettelse. Barnehagepersonalet har et viktig ansvar når det kommer til å legge til rette for og stimulere til varierte lekaktiviteter slik at barna får utviklet sitt potensial (Haugen, 2015, s.104). I empirien kom det fram at barns medvirkning er viktig i tilretteleggingen. Barnets rett til medvirkning er sentral både i rammeplanen fra 2017 og i barnehageloven, dette gjelder alle barn i barnehagen, uansett funksjonsnivå (Sjursen, 2014, s.124).

I denne oppgaven har jeg tilegnet meg ny kunnskap om leke tilretteleggingen til barna med fysisk funksjonsnedsettelse. I startfasen hadde jeg tanker rundt temaet, fysisk funksjonsnedsettelse i barnehagen. Det kom frem at det er mye mer man skal tenke på i tilretteleggingen av leken, for å få de gode opplevelsene. Mye av tilretteleggingen handler om at barna skal bli selvstendige og inkludert.

Ved å ta med meg kunnskapen og funnene jeg har tilegnet meg gjennom arbeidet med oppgaven, kan jeg være med på å tilrettelegge leken for barna med fysisk funksjonsnedsettelse på en opplevelserik og sosial måte.

Kilder

Barnehageloven. (2016). Lov for barnehager. (LOV-2005-06-17-64). Hentet fra <https://lovdata.no/lov/2005-06-17-64/§19g>

Dalland, O. (2018). *Metode og oppgaveskriving* (6 Utg.). Oslo: Gyldendal.

Franck, K. & Glaser, V. (2014). Rett til medvirkning for barn med særskilte behov. I Sjøvik (Red.), *En barnehage for alle* (3.Utg.). Oslo: Universitetsforlag.

Haugen, R. (2015). *Barns utvikling i barnehagealder: en utviklingspsykologisk innføring*. Oslo: Cappelen Damm Akdemisk.

Kunnskapsdepartementet. (2017). *Rammeplan for barnehagen: Innhold og oppgaver*. Oslo: Pedlex.

Mørland, B. (Red.). (2008). *Temahefte om barn med nedsatt funksjonsevne i barnehagen*. Kunnskapsdepartementet.

Osnes, H., Skaug, H. & Kaarby, K. E. (2015). *Kropp, bevegelse og helse i barnehagen* (2.Utg.). Oslo: Universitetsforlaget

Rognsaa, A. (2018). *Bacheloroppgaven, skriveråd og regler for utforming*. Oslo: Universitetsforlaget.

Sjursen, K. (2014). Tiltak = lek i barnehagen? Lekens sosiale funksjon. I Hvidsten, I. B. (Red.), *Spesialpedagogikk i barnehagen: Barnet i fokus*. Bergen: Fagbokforlaget.

Sjøvik, P. (2014). Funksjonsnedsettelse hos barn i førskolealder. I Sjøvik, P. (Red.), *En barnehage for alle: Spesialpedagogikk i barnehagelærerutdanningen* (3.Utg.). Oslo: Universitetsforlaget.

Skram, D. (2016). *Barns utvikling leik og læring: Pedagogisk arbeid i barnehage og skule*. Oslo: Det norske samlaget.

Vil du delta i bacheloroppgaven min?

Jeg, Hanne Hagen Steinsrud, er barnehagelærerstudent ved Høgskulen på Vestlandet. - avdeling Sogndal, og skal skrive bacheloroppgave. Jeg skal ta for meg temaet barn med nedsatt funksjonsevne. Dette er fordi jeg ønsker å arbeide med barn som har nedsatt funksjonsevne og har lyst til å lære om hvordan barnehagen arbeider med nedsatt fysisk funksjonsevne i lekesituasjoner.

Formål

Problemstillingen min er: Hvordan blir lek tilrettelagt for barn med fysisk funksjonsnedsettelse?

Jeg vil hovedsakelig spørre om tilretteleggingen, lekesituasjonene og rammeverket rundt barnehagen.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Høgskulen på vestlandet – Avdeling Sogndal

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Jeg ønsker å intervju barnehagelærere og styrere, der intervjuet vil foregå på tomannshånd. Du får spørsmål om å delta, fordi du har erfaring med barn som har fysisk funksjonsnedsettelse.

Hva innebærer det for deg å delta?

Jeg skal ha intervju, der jeg stiller spørsmål om din erfaring og om rammeverket rundt tilretteleggingen. Under intervjuet vil det bli brukt lydopptak, dette slettes når intervjuet er over og transkribert. Transkriberingen vil bli slettet etter sensuren av bacheloroppgaven. Innleveringen for bacheloroppgaven er 6.januar 2020. Intervjuet vil ta ca. 30 minutter.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykke tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle opplysninger om deg vil være anonymisert gjennom hele prosessen og skal ikke kunne spores tilbake til enkeltpersoner eller barnehagen. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

- De som vil ha tilgang vil være veileder, Merete Nornes-Nymark og student, Hanne Hagen Steinsrud.
- Under intervjuet, som blir tatt opp, skal ikke navn eller informasjon om deg som person nevnes. Heller ikke barnehagen du er ansatt i. Jeg vil ta lydopptak med mobiltelefon, etter intervjuet overfører jeg lydfilen til datamaskinen og sletter det fra mobilen. Etter jeg har transkribert vil lydfilen bli slettet. Når jeg transkriberer vil navnet og kontaktopplysningene vil bli erstattet med en kode. Etter at jeg har levert 06.januar 2020 og fått sensur på bacheloroppgaven, vil transkriberingen bli slettet. Ingen andre enn jeg som skal ha intervjuet, barnehagen og du som informant får vite om intervjuet.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Etter at bacheloroppgaven er levert og sensurert, vil transkriberingen av intervjuet bli slettet.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- Innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg, dette vil bli transkribert og kodet.
- Få slettet personopplysningene om deg, lydfilen vil bli slettet når transkriberingen er ferdig.

Behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med NSD sitt reglement.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- Høgskulen på vestlandet ved Merete Nornes-Nymark (mail: Merete.Nornes.Nymark@hvl.no).
- Student: Hanne Hagen Steinsrud (mail: hannesteinsrud@hotmail.no tlf: 90968256)

Med vennlig hilsen

Høgskulen på vestland - veileder
Merete Nornes-Nymark

Student og prosjektansvarlig
Hanne Hagen Steinsrud

Intervjuguide

Tema: Barn med cerebral parese i barnehagen

Problemstilling: Hvordan blir lek tilrettelagt for barn med cerebral parese?

Fokus/tema:	Intervju spørsmål	Stikkord/oppfølging spørsmål
Cerebral parese	Har barnehagen hatt barn med cerebral parese de siste 15 årene?	Har dere merket noen endringer i forhold til hvilke rammer barnehagen må jobbe ut i fra?
Lek	Er barna naturlige deltakere i barnegruppen?	Eks på aktiviteter barnet blir tatt ut fra
Tilrettelegging	Hvordan legger dere til rette for at barnet kan delta i leken ?	Blir barnet tatt ut for treningsopplegg, i hvilke situasjoner ?
Kommune	Har kommunen noen mål for tilretteleggingen for barna ?	Hvordan påvirker disse målene hverdagen til barna ?

Intervjuguide

Tema: Barn med nedsatt funksjonsevne i barnehagen

Problemstilling: Hvordan blir lek tilrettelagt for barn med fysisk funksjonsnedsettelse?

Fokus/tema	Spørsmål	Oppfølgings spørsmål/ stikkord
<i>Fysisk Funksjonsnedsettelse</i>	1. Har barnehagen erfaring med barn som har funksjonsnedsettelse?	- Hvor mye erfaring har dere med fysisk funksjonsnedsettelse?
<i>Lekens betydning</i>	2. Er barna med fysisk funksjonsnedsettelse naturlige deltagere i lek? 3. Hvordan ser du på lek som en arena for fellesskap? 4. Hvordan ser du på lek som metode? 5. Hvordan organiserer dere leken?	- Metodiske valg som tilrettelegger for lek/inkludering? - Lekegrupper? - Hensyn?
<i>Tilrettelegging / metodiske valg</i>	6. Hvordan legger barnehagen til rette for at alle barna kan delta i leken? 7. Blir leken likt vektlagt for alle barna?	- Er inkluderingen av barna som har fysisk funksjonsnedsettelse i barnegruppen viktig? - For de barna som har fysisk funksjonsnedsettelse?

	8. Blir barn som har fysisk funksjonsnedsettelse tatt ut av barnegruppen for å ha treningsopplegg?	<ul style="list-style-type: none"> - I hvilke situasjoner eller aktiviteter? - Hvorfor? - Hvordan trening har det vært? (trening i gruppe, 1 til 1, trening på avdeling).
<i>Kommune / rammer / satsing</i>	9. Har kommunen noen mål for tilretteleggingen for barna med fysisk funksjonsnedsettelse?	<ul style="list-style-type: none"> - Hvordan påvirker disse målene hverdagen til barna som har fysisk funksjonsnedsettelse? - Har dere merket noen endringer i forhold til hvilke rammer barnehagen må jobbe utfra? (barnehageloven, endring i 2005).
<i>Ymse:</i>	10. Er det noe mer du kunne tenke deg å tilføye i forhold til tilrettelegging av lek for barn med nedsatt fysisk funksjonsevne?	<ul style="list-style-type: none"> - utfordringer?